

FORMAREA COMPETENȚELOR DE COMUNICARE LA STUDENȚII ALOLINGVI

Aurelia BÎRSANU, Svetlana STANȚIERU, *Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Republica Moldova*

Rezumat: Conceptul de competență, în complexitatea sa, vine să contureze principiile de lucru, să definească procesul de comunicare, bazat pe cunoașterea limbii. Utilizarea diverselor tehnici de lucru și strategii didactice vor forma competențe de comunicare axate pe abilitate, performanță și productivitate lingvistică. Dezvoltarea competențelor de comunicare nu se poate concepe fără îmbogățirea vocabularului.

Cuvinte-cheie: *competență de comunicare, motivare, performanță lingvistică, act de asimilare a unei limbi, tehnici de lucru, stimulare, situații de comunicare.*

Résumé: Le concepte de compétence est une notion complexe, mais qui veut établir les principes de fonctionnement, qui veut définir les processus de communication, basés sur les connaissances sur la langue. L'utilisation de différentes techniques et stratégies d'enseignement forme des habiletés de communication, en mettant l'accent sur la capacité, la performance et sur la productivité linguistique.

Mots-clés: *compétence de communication, motivation, performance linguistique, acte d'assimilation d'une langue, techniques de travail, exposition, stimulation, situations de communication.*

Este cunoscut că formarea integrală și armonioasă a unei personalități autonome utile societății trebuie să se producă în temeiul unei dezvoltări continue a competențelor de comunicare. Formarea competențelor de comunicare în limba română la studenții alolingvi constituie o prioritate, deoarece asigură atât succesul, cât și integrarea acestora în contextul socio-cultural al țării.

Limba română este una din materiile importante din planul de învățământ școlar. Numărul de ore distribuit studierii acesteia e semnificativ: 3 ore pe săptămână în clasele I și II și câte 4 ore pe săptămână în celelalte clase. Toți elevii absolvenți ai liceelor cu predare în limba rusă susțin examen la limba română¹. Deși s-ar părea că însușirea limbii române de către vorbitorii nenativi de română nu are de ce întâmpina dificultăți în Republica Moldova, căci vorbitorii nenativi sînt în contact direct cu civilizația materială și spirituală a poporului român, achiziționînd astfel mai rapid și mai eficient limba română, există totuși diferențe evidente în domeniul performanțelor lingvistice și al nivelului de cunoaștere a limbii de către absolvenții alolingvi. În acest context, cercetătoarea Mina-Maria Rusu opinează: „Din păcate, o bună perioadă de timp, programele școlare de limba română au pus accent pe aspectul lingvistic al competenței, asimilînd performanța cu nivelul cît mai ridicat, academic, al cunoștințelor de limbă. Această abordare a îndepărtat, oarecum, limba română de caracterul pragmatic al comunicării, generînd o percepție eronată a finalităților învățării acestei discipline în școală” [Rusu 2009: 125].

Însușirea perfectă a unei limbi înseamnă cunoașterea modului de gîndire, specific poporului-creator și purtător al limbii respective (I. G. Herder, V. Humbold), iar „gradul de intelectualitate și cultură a omului

¹În sondajele efectuate de cercetători, elevii participanți conștientizează **importanța cunoașterii limbii române**, majoritatea afirmînd că aceasta este *o necesitate*– 44,4%; *o șansă pentru viitor*– 27,1%; *o datorie de cetățean*– 20,2% și doar o mică parte selectînd opțiunea *o preferință*– 5,4%. Numărul celor ce au considerat că *nu au nevoie de limba română* este redus – 1,7%. În mod similar, 65% din elevi au semnalat **interesul personal** față de acest obiect ca fiind *foarte mare* sau *relativ mare*. http://www.prodidactica.md/files/Studiu_RO.pdf

se judecă după capacitatea acestuia de a înțelege, a depozita, a păstra și a recepta în permanență nu numai valorile culturii poporului din care face parte ca etnie, ci și valorile culturii altor popoare, mai ales ale culturii în care se integrează individual ca activitate și realizare socio-economică” [Curriculum 2010: 3].

Pornind de la premisa că funcția dinamică a limbii este cea comunicativă, lingviștii susțin că nu există limbă fără comunicare, dar nici comunicare fără limbă, fără o bună cunoaștere a acesteia. În această ordine de idei, menționăm că limba română pentru alolingvi trebuie predată pornind de la următoarele dimensiuni:

- „de construcție identitară, o identitate individuală și colectivă în același timp;
- de posibilitate de comunicare – cel care vorbește va da expresie intențiilor sale care corespund imaginilor sale comunicative în situații diverse;
- de stabilire a diferitelor tipuri de discurs, ce vor releva relația dintre vorbitor și partenerul său de discuție (și, bineînțeles, vor reflecta și tipul de influență pe care vorbitorul său va încerca să-l exercite)” [Axinte 2003].

Omul nu poate exista în afara comunicării, fapt ce justifică necesitatea dezvoltării competențelor de comunicare. Prin competență înțelegem „capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unei probleme, de a aprecia, de a soluționa sau de a hotărî un lucru” (DEXI 2007: 409). În același context, amintim că literatura de specialitate punctează că, de fapt, competența comunicativă este nivelul de performanță care determină eficiența transmiterii și receptării mesajelor și are ca temei cunoștințe, priceperi, deprinderi, atitudini, un optim motivațional.

Evident, formarea competențelor de comunicare este în raport de interdependență cu conceptul de motivație. Prin urmare, un factor important în procesul de învățare a limbii îi revine motivației, de aceea specialiștii din domeniu trebuie să țină cont de aceasta atunci când elaborează diverse activități pentru învățarea limbii. Firește, dintre diversele tipuri de motivație, motivația intrinsecă (ce se referă la dorința de a face ceva pentru „premierea internă”) este mult mai eficientă în învățarea limbii pe termen îndelungat decât motivația extrinsecă (care se referă la „premierea externă”). Or, eficiența predării limbii este determinată de nivelul de motivare pentru aceasta. Statutul de limbă oficială a statului aprofundează motivația însușirii limbii române de către alolingvi. În acest context, Robert Lado opinează că „o motivație puternică va crește rezultatele învățării”. Așadar, motivația constituie un factor determinant, un element-cheie al reușitei învățării.

Drept bază în formarea competențelor de comunicare în procesul de predare-învățare a limbii române în școala alolingvă servește dezvoltarea complexă a celor patru deprinderi integratoare: audierea, vorbirea, citirea și scrierea. Specialiștii în domeniu (T. Callo, T. Cazacu, V. Guțu etc.) consideră că didactica limbii române ca a doua limbă se poate configura în jurul unui model al competenței de comunicare structurat pe următoarele componente: verbală, cognitivă, literară, socio-culturală și afectivă.

Așadar, să nu omitem dimensiunea emoției în actul de însușire a limbii române de către alolingvi, deoarece impactul emoțiilor asupra comunicării este relevant. Orice comunicare este însoțită de latura afectivă, orice emoție tinde să fie exprimată, verbalizată/comunicată. În acest context, Valeria Gonciar afirmă că „emoțiile noastre constituie factorii care ne influențează cel mai mult modul în care reacționăm, luăm decizii, ne raportăm la propriul sistem de valori și comunicăm cu ceilalți” [Gonciar 2009: 71].

Competența de comunicare se definește și prin conceptul de cultivare a creativității lingvistice, prin educarea percepției și a stilului de argumentare, de justificare, de persuasiune. Competența de comunicare nu este doar reproducerea celor memorizate, ci se definește ca sistem de strategii creative ce permit înțelegerea valorii elementelor lingvistice în context, dezvoltând abilitatea de a aplica cunoștințe despre rolul și funcționarea structurilor de comunicare.

Profesorul trebuie să caute permanent forme optime de colaborare cu studenții, pentru a-i face să se implice creativ și conștient la ore.

Metodele și tehnicile ce permit antrenarea unui număr mare de studenți sînt cele participativ-active, axate pe ideea „creării situațiilor comunicative”, care, efectiv, necesită implicarea lor într-un schimb continuu de „replici”, într-o activitate perpetuă de comunicare, de exprimare, de relevare. Deosebit de eficiente în acest sens sînt: lectura ghidată, brainstormingul, scrierea liberă, studiul de caz, procesul judiciar, graficul T, zig-zagul, dialogul, monologul, discuția, interviul în trei etape, pînza discuției, debate, controversa academică, controversa constructivă, argumentul în patru pași etc.

Abilitățile comunicative și lingvistice se formează și se dezvoltă prin:

- completarea informației;
- corectarea greșelilor de exprimare;
- aprecierea dată de public (studenți);
- comunicarea, în rezumat, a unei informații recent audiate la lecție;
- expunerea opiniei vizavi de o informație contradictorie, maximă, proverb etc.

Pornind de la aserțiunea că abilitățile de comunicare sînt fețe vizibile și măsurabile ale competențelor, punctăm următoarele obiective „abilitate” în formarea competențelor de comunicare:

- să fie stimulați să-și formeze păreri proprii versus orice situație de discurs;

- să fie încurajați să-și exprime opinia, viziunea;
- să fie motivați să dialogheze în contradictoriu;
- să fie puși în situația de a-și exprima emoțiile;
- să fie „impuși” să raționeze, să aibă mesaje relevante.

Dezvoltarea competențelor comunicative nu poate fi concepută fără îmbogățirea vocabularului, *competență esențială în practica rațională și funcțională a limbii*. Tipurile de activități didactice prin care se realizează, în mod direct sau indirect, îmbogățirea bagajului lexical sînt numeroase și variate: lectura² textului și explicarea cuvintelor, încadrarea cuvintelor în diverse contexte; clasificarea tematică a cuvintelor; reproducerea textului; crearea începutului, a sfîrșitului textului, întrebunînd anumite cuvinte; operațiunile cu omonime, sinonime, antonime, paronime etc. În acest context, competența de comunicare este o acțiune dezvoltată prin intermediul repetărilor continue ale unei și aceleiași operații, caracterizată printr-un nivel înalt al însușirii și lipsei de control conștientizat asupra acestei acțiuni.

Comunicarea se manifestă astfel, nu doar ca o acumulare de cunoștințe, ci și ca „oportunitate de coparticipare activă și veritabilă la orice demers didactic al cărui structură va spori dobîndirea competențelor de comunicare” [Goncear 2009: 71].

Or, ascultarea activă, dialogarea, dezvoltarea capacității empatice, însușirea și folosirea formulelor de politețe, dezvoltarea comunicării asertive, respectarea normelor de comunicare orală și scrisă, cunoașterea limbajului nonverbal și paraverbal constituie deprinderi veritabile dezvoltate în procesul de formare a competențelor de comunicare.

„Indicatori de performanță comunicativă” la nivelul comunicării orale, în timpul participării la o conversație, pot servi următoarele constatări ale unui absolvent alolingvi, capabil să probeze competențele de comunicare la ieșirea din sistem:

- să participe fără efort la orice conversație sau discuție;
- să se exprime fluent și să exprime cu precizie nuanțe fine de sens;
- în caz de dificultate, să reia ideea și să-și restructureze formularea cu abilitate, astfel încît să nu fie sesizată dificultatea [Rusu 2009: 132].

În concluzie, putem afirma cu certitudine că aplicarea tehnicilor adecvate de lucru, crearea unei atmosfere propice la orele de curs, includerea textelor contigue valorilor culturale ale studenților alolingvi vor asigura însușirea eficientă a limbii române.

Ținem să menționăm că un rol deosebit în formarea/dezvoltarea competențelor de comunicare la orele de limba română pentru studenții alolingvi îi revine competenței culturale, prin accesul dirijat la lectură. Totodată, „literatura oferă modele morale și are un efect profund modelator asupra cititorului. Prin urmare, competența de comunicare își extinde sfera în competența culturală, regăsindu-se ca formulă de interrelaționare cu efect modelator asupra personalității umane” [Rusu 2009: 133]. Or, în tratarea valorii general-culturale a limbii a doua se va ține cont și de particularitățile și trăsăturile personale ale studentului, ce urmează a fi valorificate, astfel încît să poată comunica în limba română. Afirmăm: „Respectul față de un popor începe de la respectul față de limba lui” constituie un principiu al interculturalității și poate constitui un stimul pentru cunoașterea culturii și civilizației românești, iar formarea/dezvoltarea competențelor de comunicare la studenții alolingvi le permite să se integreze ulterior mult mai ușor în societate. Așadar, stăpînirea limbii oficiale într-un stat, evident, permite cetățenilor să-și facă studiile la orice instituție de învățămînt, să-și găsească un loc de muncă, astfel integrîndu-se eficient atît în mediul social, cît și în cel profesional.

Referințe bibliografice:

1. Axinte, Cornelia, *Dezvoltarea competenței de comunicare*// Anuarul Academiei forțelor terestre, 2002-2003, nr. 2 /<http://www.actrus.ro/biblioteca/anuare/2003/DEZVOLTAREA.pdf>
2. *Curriculum pentru învățămîntul gimnazial* (clasele V-IX. Instituțiile de învățămînt preuniversitar cu limba rusă de instruire) (coord. Cazacu Tamara et alii), Chișinău, 2010.
3. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*/ Eugenia Dima, Doina Cobeț, Laura Manea et alii: coord.: Eugenia Dima, Chișinău, ARC GUNIVAS, 2007.
4. Goncear, Valeria, *Dezvoltarea competențelor de comunicare și a inteligenței emoționale la elevi* în Psihologie, 2009, nr. 1, p. 69-79.
5. Rusu, Mina-Maria, *Competența de comunicare – perspective de abordare* în Limba română, Chișinău, 2009, nr. 11-12, p. 124-137.
6. www.prodidactica.md/files/Studiu_RO.pdf

²Tehnici variate de lectură – rapidă, activă, explicativă, selectivă constituie o modalitate eficientă de stocare a informației, de utilizare a ei (cuvinte, structuri, enunțuri întregi – modele de exprimare) în comunicare, devenind, astfel, un reper relevant în formarea competenței de comunicare.